

RDEČI PRAPOR

Glasiilo jugoslovanske socialne demokracije.

Štev. 42.

V Ljubljani, dne 20. oktobra 1905.

Leto VIII.

Izhaja v Ljubljani vsaki petek.

Naročnina zuaša: Za avstro-ogrsko kraje za celo leto 5.44 K, za pol leta 2.72 K, za četrt leta 1.36 K. — Za Nemčijo za celo leto 5.96 K, za pol leta 2.98 K, za četrt leta 1.49 K. — Za Ameriko za celo leto 7.28 K.

Posamezne številke stanejo 10 vin.

Reklamacije so poštnine proste. Nefrankirana pisma se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

NASLOVI:

Za vse dopise, rokopise, pisma, tičoca se lista: Uredništvo „Rdečega Prapora“, Ljubljana. Za denarne pošiljatve, naročila, reklamacije, inserate i. t. d.:

Upravištvo „Rdečega Prapora“, Ljubljana.

Naprej za splošno in enako volilno pravico!

Pokoncu glavo! Gode se znamenja in čudeži, in čas, ki prihaja, bo velik. Vse se drami in glej! Drami se že tudi zaspano ljudstvo na Kranjskem. Lahko se je norčevati iz neokretnosti in brezbriznosti ljudstva, ki desetletja in desetletja ni imelo ne učiteljev, ne buditeljev, temveč je moralo poslušati pesem uspavanko. Vsaka šema se lahko roga človeku, kadar ga je upijanila. Ali prišel bode čas, ko bodo šeme trepetale in strah jih bode jeze naroda, ki so ga zanemarjali, ki so ga opajali, ki so ga brezvestno izkoriščali in ki se mu sedaj frivolno rogajo.

Pravijo, da so demonstracije delavskega ljudstva za splošno in enako volilno pravico premalenkostne. Dobro! Tako, kakor v Peterburgu in v Moskvi, kakor v Budimpešti in v Pragi in v Brnu, se slovensko delavstvo sploh ne more izkazati. Vsi vemo, da so kraji, kjer žive Slovenci, bolj agrarni kakor industrijalni. Ali če nastop slovenskega ljudstva sploh še ni tak, kakor bi lahko bil, vprašamo, kdo je v prvi vrsti kriv? S popolnim prepričanjem in z mirno vestjo obtožujemo voditelje slovenskega meščanstva, prvake in veljake, pred vsem liberalno stranko, to kliko, porojeno iz objema ošabnosti in lenobe.

Kaj je storila liberalna stranka za probujo, za napredek, za omiko, za oživiljenje slovenskega ljudstva? Kje je kakšno pozitivno delo, kje kak sad? Ohranitev mandatov, dividende „Narodne tiskarne“, reklame za odvetniške pisarne — to so bile največje skrbi teh junakov, glodajočih kosti liberalizma, ki so jih drugi narodi že davno vrgli pod mizo. Gluhi in slepi so bili; niti videli, niti slišali niso, kaj se godi po svetu, niti opazili niso, kaj se pripravlja in razvija doma. V svoji indolenci so mislili, da zadostuje par liberalnih in par nacionalnih fraz za fasciniranje in hipnotiziranje vsega ljudstva. Široko so sedeli na svojih prostorih, s prsti so bobnali po mizi „Naprej zastava“ in „Pridi, Gorenje“, pa so čakali, da priroma narod na poklon pred samozvane voditelje. Podnevi niso delali, in če se jim je ponoči sanjalo o delu, jim je še zjutraj slabo prihajalo.

Naenkrat pa je stala pred njimi v grozeči velikosti pošast klerikalizma in strme so vpraševali: Kako je to mogoče? Sad njih brezprimerne lenobe je dozorel, a modrijani niso razumeli. Iz lastnega tabora so jim jeli uhajati ljudje, po ovinkih in naravnost so marširali — ne rekruti, temveč komandanti — v klerikalno armado, oni pa so tarnali in vzdihovali, a da bi se bili polotili dela, da bi bili začeli boj, za to niso imeli ne moči, ne odločnosti, ne pridnosti, ne zmožnosti.

In danes se oklepajo svojih mandatov in pridružujejo Gautscha, naj se ne uda volji na-

roda, ker si ne upajo pridobiti poslanstva v boju. Ako zaslišijo klic „splošna in enaka volilna pravica“, jih zazebe, črni kolobarji se jim narede pred očmi in vzdih se jim izvije iz prsi: „Ako izginejo privilegije, izginejo tudi mi!“

Bilo bi treba, da bi padli na kolena, pa se potokli na prsi ter skesano zaklicali: „Nostra culpa, nostra maxima culpa!“ Bilo bi treba, da bi javno priznali: „Preleni smo; preošabni smo; nepotrebni smo.“ In bilo bi treba, da bi zapustili politično areno prostovoljno in tako vsaj deloma popravili svoje vnebovpijoče politične grehe.

Kajti največja zapreka svobodni-selnemu duhu na Slovenskem so liberalci. Njihovi lenobi in nezmožnosti imajo klerikalci zahvaliti več uspeha, kakor svojemu lastnemu delu. Saj ni res, da bi bil slovenski narod predestiniran za reakcije in za klerikalizem. Demokratični in svobodoljubni so bili poganski Slovenci; njih revolucionarni značaj je vzkipeł v kmečkih puntih; v dobi reformacije so mogočno nastopili za svobodo vesti. Zločinsko se je moralo zanemarjati ta narod, da se danes skoro slepo pokorava rimljanskim poveljem in da ne pozna drugega pouka kakor popovskega.

Liberalci pa, ki imajo ta greh na duši, se zlobno nakremžijo, češ: „Glejte, saj je narod indiferenten!“ In da ostane še nadalje politično brezbrizen, plen vsaki frazi in lastne sodbe nezmožen, zahtevajo, da se ohrani volilni privilegij; zlorablajoči ime svobodo, protestirajo proti svobodi ljudstva.

Zmotili ste se, gospoda! Ljudstvo se drami in kmalu vam bode po ušesih zazvenelo, česar ne pričakujete. Nič ne dé, da so prvi nastopi delavskega ljudstva skromni. Kako naj bi bili drugačni v deželi, v kateri so slovenski „liberalci“ gospodovali in vzgajali? Ali ne bojte se. Prve skromne manifestacije so bile zavedne in to je več vredno, kakor najbučnejši kravali. V tej zavednosti leži garancija napredka in razvoja. Vsak dan nam pokazuje naraščajoče zanimanje v delavskih krogih in mirno se lahko pove, da vre tudi med meščanstvom.

Delavstvo nadaljuje svoj boj.

Splošna in enaka volilna pravica je prvi pogoj, da se okrepeča politično življenje na Slovenskem. In če ne bi bilo od nje pričakovati ničesar drugega, bi to zadostovalo, da ne odjenjamo, dokler ne zmagamo. Bodi bolj težak ali ne, to nam je vseeno. Čutimo, da moramo brez politične enakopravnosti poginiti na najklavnejši način. Zadušiti se moramo v močvirju. Propasti moramo gospodarsko, intelektualno in narodno. Tega pa nočemo. Lepe oči teh liberalnih naprednjakov niso toliko vredne, da bi jim bilo treba žrtvovati obstanek celega naroda.

Zato naprej!

Milijoni vstajajo po celi državi. Ena misel nadaja vse glave in vsi smo pripravljeni na boj, da dobi najmočnejša, najpravičnejša ideja našega časa kri in meso.

Brezobzirno v boj! Brez strahu, brez počitka!

Naj živi splošna, enaka, tajna volilna pravica!

Manifestacija za volilno pravico.

V sredo, 25. t. m., se otvori kranjski deželni zbor.

Za delavsko ljudstvo nima ta zakonodajna korporacija nobene naloge, ki bi bila tako važna, kakor je volilna preosnova. To hoče sedaj brezpravno delavstvo povedati deželnemu zboru in bode v ta namen predložilo deželnemu glavarju **peticijo za splošno in enako volilno pravico.**

Da se izvrše vse potrebne priprave za to akcijo, sklicuje ljubljanska lokalna organizacija dogovorno z izvrševalnim odborom jugoslovanske socialno-demokratske stranke sledeče shode:

v **soboto**, 21. oktobra t. i., ob 8. uri zvečer: v **Puntigamski pivnici** (bivši katoliški dom); v **Vodmatu** pri „Majarončku“, v **nedeljo**, 22. oktobra t. i., ob 9. uri dopoldne: pri „**Levu**“, Marije Terezije cesta; ob 3. uri popoldne: na **Gilncih** pri **Travnu**; v **Vevčah**.

Omenjeni shodi so velike važnosti in zato je nujno potrebno, da se jih udeleži **vsak** sodrug. Vsakemu zavednemu sodrugu je pa tudi **dolžnost**, da **agitira** za mnogobrojno udeležbo. Treba je, da se pripelje tudi **žene**.

V torek, dne 24. oktobra, na predvečer otvoritve deželnega zbora bode javna **manifestacija za splošno in enako volilno pravico.**

Izvedena bode na sledeči način:

točno ob pol 7. uri zvečer je **shod** v areni „Narodnega doma“ (na vrtu). Po nagovoru in prečitaniu peticije na deželni zbor pa bode točno ob 8. uri **sprevod po mestu z godbo in bakljado.**

Pokazati je treba, kdo je prijatelj, kdo sovražnik splošne volilne pravice. Kdor se zaveda svojih pravic, ne sme ta večer izostati.

Živela splošna, enaka volilna pravica!

Narodno vprašanje.

Na Češkem in na Moravskem zahtevajo Nemci razdelitev deželnih zborov v narodne kurije, tako da bi o stvareh, ki se tičejo Čehov, sami Čehi odločevali, o zadevah Nemcev pa sami Nemci. Vsaka kurija pa bi imela pravico „veta“, to se pravi, ako bi kurija druge narodnosti sklenila kaj, kar smatra druga kurija škodljivim za svojo narodnost, bi lahko ta prepredčila dotični sklep s svojim „veto“. Mladočehi in radikalni Čehi se upirajo z vso močjo tej zahtevi. Teoretično naglašajo „narodno avtonomijo“, v resnici so ji pa nasprotni ter stoje na na „historičnem“ stališču državnega prava in nerazdruživosti čeških dežel.

Čeravno je to vprašanje videti izključno češko-nemško, mora vendar zanimati vse narodnosti v Avstriji, prav posebno pa Slovence. Dokler je Avstrija enotna država, je absurdno, reševati narodno vprašanje v eni deželi tako, v drugi pa tako. In če ima biti pravica temelj narodnemu in mednarodnemu življenju, tedaj ne gre, postavljati se na „stališča“, temveč najti je treba pravico in pa sredstva, s katerimi jo je

mogoče uveljaviti. Pravičnost pa ne more biti drugačna na Češkem in drugačna na Štajerskem, ne drugačna na Moravskem in drugačna na Tirolskem.

Na Slovenskem je bila doslej navada, da se je o dogodkih na Češkem pač poročalo; ali slovenski poslanci so večinoma podpirali češke enostavno iz „slovanske vzajemnosti“, brez obzira na to, ali je češka taktika splošno pravična in specialno Slovencem koristna. V času, ko propada cela država v kaos in se bodo morale nove oblike na vsak način izcimiti, je pa vendar treba nekoliko več jasnosti v načelih. V zgodovini prihajajo trenotki, katerih se ne sme zamuditi, ako se noče izgubiti desetletij. In prav sedaj živimo v velevažnem času.

Stališče čeških meščanskih strank — izvzemši deloma realiste — je tako, da ga Slovenci nikakor ne morejo sprejeti. Ako se pa izpozna to, tedaj se tudi ne sme podpirati stremljenja, ki ni niti pravično, niti oportuno.

Seveda je tudi nemška politika nesprijemljiva, in ne vodi jo pravičnost, temveč najprostejši egoizem. Na Češkem in Moravskem zahtevajo narodne kurije, ker so tam v manjšini in bi jim taka razdelitev koristila. Na Tirolskem, na Štajerskem, kjer imajo večino, pa nočejo slišati ničesar o uredbah, ki bi dale na Tirolskem Italijanom, na Štajerskem Slovencem narodno samostanost. In vendar: Ako bi bile kurije pravične na Češkem, bi morale biti pravične tudi na Štajerskem.

Ta različnost politike že pokazuje, da je sedanji način reševanja narodnega vprašanja vseskozi zgrešen. V vsaki deželi nastopa večina proti manjšini in rabi tista sredstva, ki se ji zde najprimernejša. Vsled tega je popolnoma nemogoče, doseči kak sporazum in narodni boj ostane večer. Narodno vprašanje je treba rešiti za celo državo enotno, že zaradi tega, ker je samo v tem slučaju mogoče dobiti enak modus, enotno, za vse veljavno podlago.

Avstrija je čudna država; ne le zato, ker živi v njej toliko narodov, tem več še bolj zato, ker je prebivalstvo tako pomešano, da ga ni naroda, ki ne bi bil tualitam v manjšini — Nemci na Češkem, Čehi v Šleziji, Italijani v Istri, Rusini v Galiciji, Poljaki v vzhodnem delu Galicije, Slovenci na Štajerskem — i. t. d. Vsakemu narodu v njegovi celoti je na tem ležeče, da ohrani in zavaruje svoje manjšine. Čehi ne marajo žrtvovati svojih sonarodnjakov na Dunaju, ne Nemci svojih na Moravskem, ne Italijani svojih v Dalmaciji, ne Slovenci svojih na Koroškem. Ali še nikoli se niso vsi narodi Avstrije kot celote pogajali. Enkrat se „rešuje“ vprašanje na Češkem, enkrat na Tirolskem, slučajno večina nikoli ne odneha od svojih hegemonijskih zahtev in tako se nikoli ne pride do cilja. Zato uniči narodno vprašanje vsako vlado, ovira vsaki napredek, podpira absolutizem in absorbira neštete, za drugo delo potrebne moči.

Prvi pogoj za doseg narodnega miru in s tem za uspešno gospodarsko in politično delo je torej oblika, ki omogoči vsem narodom, da se skupno pogovoré in poravnajo ter najdejo primeren način za skupno življenje. Da sedanji parlament ne podaja take oblike, je jasno, ker poslanci, izvoljeni na podlagi sedanjega volilnega „reda“, ne zastopajo narodov, temveč samo privilegirane klike, nekateri pa komaj sami sebe. Za narodno zastopstvo je potrebna splošna in enaka volilna pravica.

Seveda ne zadostuje trditi, da bi se tedaj rešilo narodno vprašanje. Mora se tudi vedeti, kakšen argument to podkrepljuje. Važno je vsekakor to, da bi imeli na podlagi splošne in enake volilne pravice izvoljeni poslanci vse drugačno odgovornost, kakor sedaj: Zato bi tudi drugače uravnali svoje ravnanje. Kandidatje bi se morali boriti za svoje mandate in morali bi v parlamentu delovati tako, da se jim ne bi bilo treba bati kritike volilcev, ne le tistih, ki so jim že dali glasove, marveč tudi tistih, od katerih jih žele dobiti pri bližnjih volitvah. Splošna in enaka volilna pravica bi naredila konec osebnim in klikovski politiki, pa bi naredila narodno in socialno.

To je velikega pomena, tako velikega, da bi se delo državnega zbora popolnoma izpremenilo, tudi če bi sedeli v njem do zadnjega tisti ljudje, kakor sedaj. Ljudstvo, ki bi tedaj oddajalo mandate, potrebuje pozitivnega dela in s samimi frazami o narodnih idealih se ne bi zmagovalo pri volitvah. Tak državni zbor bi

bil prisiljen, da poišče z vso resnostjo pot, ki vodi k narodnemu miru.

Te poti pa ni tako težavno najti, kakor se navadno misli: Ako bi celi narodi skupno odločevali o razmerah vseh napram vsem, ne bi imeli na umu samo svojih večin, temveč tudi svoje manjšine. Tedaj bi pa izpoznali, da brez koncesij za druge narode ne morejo dobiti koncesij za svojega. Ako bi bilo mesto — recimo — češkega avstrijsko vprašanje na dnevnem redu, ne bi mogli Nemci zahtevati enega merila za razmere na Češkem, drugo pa za odnošaje na Štajerskem. Ne bi se šlo za varstvo nemških manjšin, temveč za varstvo manjšin sploh, in kar bi obveljalo za Nemce na Moravskem, bi moralo veljati tudi za Slovence na Koroškem. Čehom bi postalo jasno, da za svoje „državno pravo“ ne morejo pridobiti priznanja Nemcev, pa tudi ne podpore tistih Slovanov, ki nimajo pričakovati ničesar od „kronanja“. Ako bi hoteli ohraniti na Dunaju živeče Čehi, bi se morali pogoditi z Nemci tako, da bi bil obstanek Čehov na Nižjem Avstrijskem osiguran, a to bi šlo le tedaj, ako bi s svoje strani omogočili na enaki podlagi obstanek Nemcev v čeških deželah.

Postalo bi pa tudi jasno — in to je jedro narodnega vprašanja v Avstriji — da „kronovine“ in „kraljevstva“ nimajo ničesar opraviti z narodnimi pravicami, temveč, da so jim le v zapreko. V interesu Slovencev ni, da ostane Kranjsko, Štajersko, Koroško, Goriško, Istra, tržaško ozemlje ohranjeno v svoji sedanji obliki, temveč da postane slovenski narod enakopraven drugim narodom in da dobi potrebne pogoje za svoj razvoj. Rešitev narodnega vprašanja ne tiči v deželni, temveč v narodni avtonomiji. Ne da je ta ali ona dežela geografična in politična celota, temveč, da je narod edinstveno politično in kulturno telo, je važno in potrebno. Deželna avtonomija ni nič, narodna avtonomija je vse.

Na prvi hip je videti rešitev narodnega vprašanja v tem smislu sila težavna, zlasti v Avstriji, v takih krajih, kjer je prebivalstvo tako mešano, da se pride na vsakih sto korakov med ljudstvo druge narodnosti. Ali težavna se zdi stvar samo tistemu, ki še vedno vidi samo zemljo, ne pa narodov. Treba je samo izpoznati, da je narod neodvisen od teritorija in rešitev je takoj lahka.

Z enim primerom naj to pokažemo. Človek, ki živi v Celju, voli danes — ako ima volilno pravico — poslanca v deželni zbor v Gracu. Ako je Slovenec, tedaj ve, da mu ta volitev prav nič ne koristi — vsaj v narodnem oziru ne. Ako zmaga nemški kandidat, ne bode zagovarjal njegovih želja; ako zmaga slovenski, pojde v korporacijo, v kateri ne doseže ničesar, ker ostane brezmočen v manjšini. Nobeni zajmi ne vežejo tega volilca z Gracem, pač pa ima sto narodnih in kulturnih stikov z Ljubljano. Zanj je deželni zbor prav tako parlament brez smisla, kakor za Nemca v Podmoklih praški, kakor za Čeha v Favoritnu dunajski. Posledica narodne avtonomije v pravem pomenu besede bi bila ustanovitev narodnih zborov. Slovenec ne bi pošiljal svojih poslancev v Grac in v Celovec, temveč v Ljubljano in slovenski narodni zbor bi moral skrbeti za kulturne potrebe vseh Slovencev, brez obzira na to, kje prebivajo. Ako bi Slovenci videli, da potrebujejo na — sedanjem — Spodnjem Štajerskem novo šolo, pa bi imeli sredstva za to, tedaj bi jo ustanovili in bil bi konec neumnim bojem za vsako enorazrednico. Razume se, da bi moral imeti narod v ta namen svoje dohodke, svojo upravo i. t. d., skratka, moral bi se konstituirati kot celota. Avstrija bi končala kot država, sestavljena iz «kronovin», pa bi postala zveza svobodnih narodov.

Izpoznanje te potrebe se razširja. Ko so med Slovenci socialni demokrati nastopili z idejo narodne, od teritorija neodvisne avtonomije, je vse molčalo, kvečjemu se je tupatam kdo pomilovalno nasmehljaj. Danes sprejema radikalno dijaštvo konstituiranje narodov kot juridičnih oseb v svoj program in dr. Rybař zagovarja to idejo na svojih shodih. In tudi pri drugih narodih se piše o tem in se agitira v tem smislu. Socialno demokratična propaganda je tudi na tem polju uspešna. Lahko smo zadovoljni. Nič ne dé, da ne priznavajo našega dela, dosti je, da se praktično ravna po naših načelih. Ako izvrši, kar je dobro, sam Belcebub, ostane vendar dobro.

Ali vse teorije pomagajo le malo, dokler ni predpogojev za izvršitev. Narodno pomirbo doženejo le narodi sami in zato morajo priti do besede. Zatorej zopet: Sem z enako in splošno volilno pravico!

Moravski delavci pred deželnim zborom.

Po celi državi se dviguje valovje novega delavskega gibanja za splošno in enako volilno pravico. V torek so priredili tudi delavci v Brnu velikansko manifestacijo za svoj velevažni politični postulat. Kakor je stala zadnji teden cela „zlata matička Praha“ pod vtiskom socialnodemokratske manifestacije, tako ta torek industrijalno mesto Brno. 40—50.000 delavcev je z impozantno demonstracijo pokazalo, da je pripravljeno na boj za splošno in enako volilno pravico z vsemi sredstvi in proti vsakemu nasprotniku.

Moravski deželni zbor se je sešel v ponedeljek; Čehi in Nemci so podali predloge glede volilne pravice, ali vlada je molčala. Zato pa so drugi dan govorili delavci. Vse brnsko časopisje občuduje njih impozantni nastop in priznava, da Brno še ni doživelo take manifestacije. Kakšna velikanska razlika med to dostojno, tiho in vendar tako zgovorno demonstracijo in med zadnjimi narodnjaškimi rabukami, ki jih je doživelo isto mesto šele pred kratkim!

Tudi v Brnu so imeli strah. Saj avstrijske oblasti še vedno ne poznajo socialne demokracije in njene urejevalne moči. Cela garnizija v Brnu je bila konsignirana in vojaki so imeli ostre patrone. Čisto po nepotrebnem. Kadar socialni demokrati sami pravijo, da bode red in mir, tedaj je njih beseda najboljša garancija za disciplino. — Priznati se mora vendar, da je bila brnenska policija enkrat pametna; nikjer je namreč ni bilo videti in to je bilo najmodrejše, kar je mogla storiti. Če bi se le povsod naučila, da pri takih priložnostih nastopanje policije samo provocira!

Večinoma se je v torek dopoldan v podjetjih v Brnu praznovalo. Po ostalih tovarnah se je delo ob 11. uri dopoldan ustavilo in delavci so odkorakali na zbirališče. Tam se je uredil sprevod. Za red je skrbelo 1000 rediteljev. Po osem in osem je nepregledna množica odkorakala po glavnih ulicah pred deželni zbor. Na čelu je šlo več rediteljev, potem češki in nemški deželni odbor socialnodemokratske stranke in potem delavke in delavci. Nosili so več rdečih zastav in primerne napise. Veliko pozornost je obudila tabla, na kateri so bile naslikane štiri mrtvaške glave in pod njimi napis: „Povejte, ve lobanje, kdo je bil kralj, kdo pa berač?“

Pred deželnim domom se je izprevod ustavil. Vse bližnje ulice so bile polne ljudstva. Že poprej izvoljena deputacija je odšla v deželni zbor. Sestavljena je bila iz sledečih sodrugov: Iz Brna Eldersch, dr. Czech, Niesner, Kařabus, Hybeš, Burian, Marta, Jura, iz Šumberka Freundlich, iz Svitave Lehnert, iz Jellave Stava, iz Prosnice Krapka ter sodrug Němec kot zastopnik izvrševalnega odbora češko-slovanske socialnodemokratske stranke. Poslanca Jelinek in Novak sta predstavila deputacijo deželnemu glavarju grofu Vetterju. Njega je najprvo nagovoril poslanec Hybeš s sledečimi besedami:

„Že pol stoletja je, kar se je deželni red popolnoma preživel. Danes je industrijalno delavstvo drugačen del prebivalstva, kakor je bil nekdanj. Organizirano delavstvo si je zavedno svoje moči, pa tudi svoje dolžnosti napram deželi, ter ve, da mora priti historični dan, ko mora dobiti razmerno pravico pri vodstvu javnih zadev. Danes prihajamo k vam ne le v imenu delavstva, temveč tudi v imenu tistih meščanskih, malomeščanskih, obrtniških krogov, ki so doslej izključeni od volilne pravice. Predlagamo vam peticije, ki jih je podpisalo 400 občin, mnogo učiteljskih društev in drugih korporacij ter več kakor 50.000 privatnih oseb. Gre se nam za to, da končno izvemo, pri čem da smo, ali je prišel čas, ko se nam omogoči, da se udeležimo deželne uprave brez resolucije. Zahtevamo, da dobi na Moravskem vse prebivalstvo enako pravo v imenu pravičnosti in postave.“

Potem je dejal poslanec Eldersch: „Nemški delavci smo storili slovesno ob-

ljubo, da nastopimo za splošno, enako in direktno volilno pravico z vso močjo. Čvrsto smo namenjeni, da se poslužimo v tem boju samo postavnih sredstev. Ali če bi se moravski deželni zbor še dalje oklepal svojih privilegij, se razume samoobsebi, da se utegne delavstva polotiti ogorčenje, ki se strastno izraza.“

Deželni glavar je odgovoril:

„Pozdravljam vas. Predložil bom vašo prošnjo deželnemu zboru in prepričan sem, da ji posvetijo vse stranke deželnega zbora vso pozornost. Kar se mene tiče, stojim kot predsednik deželnega zbora nad strankami, brez obzira, nato pa bi tudi vaše poslance srčno pozdravil v deželnem zboru.“

Deputacija je odšla nato k namestniku grofu Zierotinu ter je tudi njemu naznanila delavsko zahtevo. Namestnik je obljubil, da naznanil želje deputacije vladi, da pa ne more dati nobene izjave v imenu vlade.

Deputacija se je potem vrnila k delavcem ter jim je naznanila, kakšne odgovore je dobila. V popolnem redu se je množica razšla. Delavstvo počaka sedaj, kaj stori deželni zbor. Če bode treba, poseže pa po drugih sredstvih.

Politični odsevi.

Deželni zbori se po vrsti shajajo. Razven češkega so doslej otvorjeni nižjeavstrijski, gornjeavstrijski, moravski, sleški, dalmatinski, koroški, tirolski in štajerski. Vprašanje volilne pravice stoji povsod v ospredju. V Brnu so podale češke stranke nujni predlog, ki zahteva, naj se upelje splošno, enako in direktno volilno pravico; predlog naj bi bil odkazan posebnemu odboru, ki bo imel nalogo, da poroča najdalje tekom 14 dni. Do tedaj naj bi se zborovanje pretrgalo. Nemški poslanci so podali poseben nujni predlog, ki zahteva nov, a ponekod omejen volilni red, nadalje nacionalne kurije in razdelitev deželnega odbora v dva narodna odseka. V torek so priredili socialni demokratje pred deželnim zborom demonstracijo, o kateri poročamo posebej. — V Opavi (Šlezija) je bila pri otvoritvi demonstracija na galeriji. Delavci, ki so se tam zbrali, so peli delavsko pesem in posuli po dvorani letake, ki zahtevajo splošno, enako in direktno volilno pravico. Predsednik je dal izprazniti galerijo. V tistem času se je predstavila deželnemu glavarju socialno-demokratska deputacija, ki mu je izročila peticije za splošno in enako volilno pravico. Potem je šla deputacija tudi k deželnemu predsedniku. — V Innsbrucku so priredili socialni demokratje na dan otvoritve deželnega zbora velik shod, na katerem je 2000 udeležencev zahtevalo splošno, enako in direktno volilno pravico. Deželni glavar je v svojem otvoritvenem govoru naglašal nujnost volilne reforme, ni pa povedal, kakšna naj bi bila. — V češkem deželnem zboru zahtevajo Nemci ustanovitev nacionalnih kurij; Čehi nasprotujejo temu, češ, da bi se tako „češko kraljestvo“ razkosalo. Veleposestniki stoje na strani Nemcev; ako so združeni, imajo večino. — V štajerskem deželnem zboru so socialni demokratični poslanci podali nujni predlog glede splošne in enake volilne pravice. — V nižjeavstrijskem deželnem zboru je poslanec sodrug Seitz pripravil enak predlog. Ker pa je treba zanj 12 podpisov, on pa je edini socialni demokrat v dunajskem deželnem zboru, je naprosil klub nemške ljudske ter klub nemško-napredne stranke, da dobi potrebne podpise. Predsednika obeh klubov sta mu odgovorila, da se na sejah odloči o tem. Zanimivo bode izvedeti, kaj storita stranki. — V dalmatinskem deželnem zboru, ki je imel 17. t. m. prvo sejo, je naglašal vodja namestništva Nardelli, da smatra kot svojo dolžnost, podpirati delovanje vseh avtonomnih faktorjev. Obenem je obljubil, da se predloži načrt za rešitev jezikovnega vprašanja, ki je že pripravljen.

Na Hrvatskem so začele politične stranke, katerih je tam toliko, da bode kmalu vsak Hrvat vodja katere stranke, modrovati, kakšno stališče naj zavzemajo vzpričo ogrske krize. Pred kratkim so se sešli na Reki poslanci opozicijskih strank iz Hrvatske in Dalmacije, izvzemši Frankovo „čisto stranko prava“ in pa klerikalce, pa so tam sklenili resolucijo, ki pravi, da stoje Hrvatje v boju Madjarov z Avstrijo, na strani Madjarov, ki se bore za državno neodvisnost, pa zahtevajo, naj se združi

Dalmacija z deželami krone sv. Štefana. Že ta del resolucije nam dokazuje, da opozicijski gospodje nimajo nobene politične jasnosti in da ne zaupajo ničesar svoji lastni moči. Tudi slovensko časopisje je govorilo o tej resoluciji; seveda stoji „Slovenski Narod“ na drugem stališču kakor „Slovenec“. Ali prav nima niti eden, niti drugi. Klerikalno glasilo je hudo, da so se Hrvatje izrekli za Budimpešto, ker bi rado, da bi pomagali Dunaju. „Narod“ pa zatrjuje, da imajo prav, ker bi bila Avstrija nevhvaležna, ako bi ji pomagali. — Gotovo bi bilo neumno in zločinsko, ako bi Hrvatje ponovili Jelačičev manever iz leta 1848, ali od tod vendar še ne sledi, da bi morali postati pomožna četa Košutova. Madjarska šovinistična pluto-aristokratska koalicija ni nič bolj simpatična kakor dunajska kamarila.

Politična kratkovidnost ne opaža, da bide dualizmu plat zvona in da prihaja nova doba v življenju narodov, živečih v habsburški monarhiji. Vidijo sicer boj med Dunajem in Budimpešto, a v neverjetni omejenosti mislijo, da se gre edino za operatno vprašanje, ali se naj na Ogrskem nemško komandira, ali madjarsko. Madjarska koalicija razglša, da imajo tudi Hrvatje pravico na hrvatsko komando in ljudem, ki to čitajo, se začne veselja kar blesti, kakor da bi bila to največja narodna priboritev, ki si jo je mogoče misliti. In tako ne vidijo, da se gre za bodočnost narodov tostran in onstran Litve. Dualizem ni samo vprašanje dunajskega dvora in Budimpešte, temveč vseh v monarhiji živečih narodov in ne gre se za to, ali je bolje postaviti se na dunajsko ali na budimpeštansko stališče, temveč lastno „stališče“ je treba najti in določiti.

V tem vprašanju so tudi Slovenci interesirani in žalostno je, če pravi „Narod“, da Slovenci še nimajo povoda, posezati v krizo. Po narodnjaškem glasilu naj bi torej lepo čakali, kaj bodo drugi ukrenili in če nam bodo pripravili kletko, lahko potem zopet tarnamo in stokamo, da nas tepejo. Ljudje, ki se vedno spajajo z jugoslovansko idejo, bi morali vendar razumeti, da hrvatske razmere niso brez pomena za Slovence in če na Hrvatskem v takem času, kakor je sedanj, streljajo kozle, nam pač ne more biti vseeno. Že dejstvo, da so na konferenco na Reki zbrali samo nekoliko poslancev, ki imajo samo slučajno mandate in da so enostavno izključili Srbe in Slovence, je dokaz, da dotični gospodje nimajo nobenega zgodovinskega čuta. Slovenski list, ki to odobrava, pa si piše izpričevalo popolne politične siromaščine.

Reška resolucija govori pa tudi o volilni pravici in ta odstavek ni ptič ne miš. „V ta namen,“ namreč, da se doseže združenje Dalmacije s Hrvatsko, žele „tako volilno pravico, ki omogoči in zagotovi volitev takega narodnega gospodarstva, katera bode zvest izraz nezaprečene svobodne narodne volje.“ Kakšna volilna pravica je torej to? Narodna volja se samo tedaj lahko prosto izrazi, ako voli celi narod in ako je pravica vseh enaka. Kdor pa misli na to, ve, da se pove to enostavno z besedami „splošna in enaka volilna pravica“. Opozicijski gospodi, ki nima poguma, da bi povedala to jasno in brez ovinkov, torej ni ničesar zaupati.

Fejervaryjevo ministrstvo je torej reaktivirano. To je pač doslej vse, kar se vé pozitivnega in v jako važnih rečeh je še velika nejasnost, ali že samo dejstvo, da se je vrnil stari general kot aktivni ministrski predsednik v Budimpešto, je velikega pomena. Krona je torej definitivno pretrgala pogajanja s koalicijo in sedaj se mora računati s Fejervaryjevim programom. Glede tega vladajo seveda veliki dvomi. Najprvo so dunajski časopisi poročali, da je vladar odobril načrt glede splošne volilne pravice, da pa se je moral Fejervary odločiti za pluralni sistem in sicer tako, da bi imeli posestniki in pa tisti, ki so končali kakšno srednjo šolo, po dva glasa. To torej ne bi bila enaka volilna pravica. V današnjih časopisih pa ni več glasu o tem, marveč nekateri listi poročajo, da je krona odobrila program glede volilne pravice popolnoma, toraj tudi enakost. Razven tega obsega Fejervaryjev načrt reformo šolstva, reformo uprave i. t. d. V tem trenutku je res težko verjeti, da bi se bil nučrt o volilni pravici izpremenil. Kristoffy je namreč še vedno član ministrstva in ničesar ni slišati, da bi odstopil ali da bi nameraval kaj takega.

Kristoffy pa je takorekoč oče volilne pravice in težko je verjeti, da bi ostal na svojem mestu, ako ne bi smel zastopati lastnega načrta. Tri druga mesta so še izpraznjena v Fejervaryjevem ministrstvu. Misli se, da prevzame dr. pl. Daniel finančno, baron Feilitzsch poljedelsko ministrstvo, grof Jurij Karoly pa ministrstvo a latere. Eventualno bi prevzel grof Cselinsky ministrstvo poljedelstva. Taktika barona Fejervaryja se diktira sama. Morda poskusi s tem, da predloži državnemu zboru načrt volilne pravice. Ker pa ni upanja, da ga parlament sprejme, bode razpuščen. Mogoče tudi, da se zgodi to takoj pri otvoritvi. Potem bodo razpisane volitve, za katere bode parola volilna reforma. Nova vlada pač upa, da dobi na podlagi svojega programa večino. To je treba sicer počakati. Nasprotnikov ima sicer Fejervary mnogo, ali priznati se mu mora, da ima tudi poguma.

Srbska skupština je imela dne 16. t. m. otvoritveno sejo. V prestolnem govoru pravi kralj, da bode imela skupština opraviti glavno z gospodarskimi reformami.

Ko je Delcassé odstopil ter je francoski ministrski predsednik Rouvier sam prevzel ministrstvo za zunanje stvari, se je po vsem evropskem časopisju razširil glas, da je hotel Delcassé s svojo politiko naravnost povzročiti vojno med Nemčijo in Francijo. Povod za to bi bilo dalo maročansko vprašanje. Sedaj je postalo očitno, da je bila njegova politika v resnici tako zločinska. Delcassé je bil v dogovoru z angleško vlado in je imel obljubo, da mobilizuje Anglija v slučaju vojne svojo mornarico in da pošlje 100.000 mož v Schlezvig-Holstein. Delcassé sam se je na ministrski seji pobahal s tem ugovorom. Svetovni mir je bil takrat torej res na špici igle. Da je bilo slučajno na vladi nekoliko ministrov, ki bi mislili tako šovinistično kakor Delcassé, pa bi bil buknil ogenj, ki bi se bil najbrže razširil po celi Evropi. Tako je zavarovan svetovni mir v kapitalistični družbi! Da je Delcassé takrat padel in je tako nevarnost minula, je pripisati pred vsem odgovornosti, ki jo čuti vlada v demokratični državi napram narodu in pa razširjenju socializma, ki je potisnil stare šovinistične sanje na Francoskem popolnoma v kot. Delcasséjev slučaj dokazuje novič, da ni diplomaciji zaupati in da ona ne daje nobenega jamstva za ohranitev miru. Pač pa je splošna in enaka volilna pravica in politična zrelost in moč ljudstva najsigurnejša garancija za mir. Ljudstvo, ki vlada samo sebe, je vedno bolj trezno in miroljubno, kakor absolutisti, ki vidijo v narodih samo sredstvo za svoje častihlepne in gospodstvaželjne načrte.

Rusko in Japonsko. V soboto sta ruski car in japonski Mikado podpisala mirovni ugovor. Tako je sedaj rusko-japonska vojna tudi oficijelno končana.

Knez Trubeckoj, znani rektor moskovskega vseučilišča, ki je lani carja oko v oko opozoril, da so demokratične reforme nujno potrebne ter je dejal, da to, kar se v Rusiji pripravlja, ni revolta, temveč revolucija, je v Peterburgu nagloma umrl. Bil je pri carju, pa se je tako razburil, da mu je padla kap. Bil je resnično svobodoumen mož in radikalno ljudstvo, zlasti dijaštvo, na katero je imel izvanredno velik upliv, žaluje odkritosrčno radi težke izgube. Spreveda, ki je bil 16. t. m., se je udeležila ogromna množica. Za red so skrbeli dijaki, policije ni bilo videti in mir se ni kalil.

Na Norveškem imajo sedaj hud domač boj. Vlada hoče, naj Storthing voli novega kralja, in sicer kandidira na to mesto danskega princa Karla. Vladni list „Aftenposten“ pravi, da je to nujno potreba za deželo, republikanci pa tega nikakor nočejo razumeti, ker vidijo, da je dežela, odkar je kralj Oskar odstavljen, brez vsakega glavarja, pa se vendar živi. Začeli so močno agitirati, da se razglasi norveško republiko in zahtevajo, naj ljudstvo o tem glasuje, ali pa naj se razpišejo nove volitve za konstitutivni parlament, ki ima odločiti, ali naj se posadi koga na tron, ali pa naj se razglasi republiko. Zelo mično torej ni za Karla, da bi postal „po božji milosti“. Ako je ljudski glas res božji glas, tedaj ga bog le ne kliče preglasno.

Svedski parlament je sprejel v pondeljek v obeh zbornicah vladni predlog, da se razreši unijo z Norveško, ki je obstajala na podlagi zvezne akte iz leta 1814 in da se prizna

Norveško kot samostalno državo. Debate ni bilo. V sredo se je izvanredno zasedanje parlamenta zaključilo.

Sodrug Adler — državni poslanec. Dne 18. t. m. je bila dopolnilna volitev v peti kuriji liberškega volilnega okrožja na Češkem, kjer je poslanec Hanich vsled bolezni na obeh odstopil. Kandidat socialno demokratične stranke je bil dr. Viktor Adler. Po poročilih, ki so došla do danes zjutraj, je **zmagal** z veliko večino. Dobil je 26.000 glasov; za nemško-nacionalnega kandidata Predigerja je bilo oddano 12.000, za kršč.-soc. Tschiedla 3500 glasov. Dobil je torej 10.000 glasov večine, iz nekaterih manjših krajev še niso znani uspehi. Končnega rezultata ne morejo izpremeniti, verjetno je, da povečajo še socialnodemokratično večino. Tako je torej prišel dr. Adler v državni zbor, kjer je že davno njegovo mesto.

Domače stvari.

Novi deželni predsednik gosp. Schwarz je takoj, prišedši v Ljubljano, pokazal, da je z modernim duhom zelo navskriž. Pri nedeljski demonstraciji za splošno in enako volilno pravico so delavci nameravali nesti v sredi zastavo s primernim napisom. To so pri deželni vladi izvedeli — menda iz neke „Slovenčeve“ notice. In ustrašili so se takoj, kakor da bi morala v Ljubljani radi zastavine rdeče barve propasti Avstrija. Sklicatelj je moral še v soboto zvečer k vladi in tam so mu razodeli, da ni dovoljeno, nositi rdeče zastave. Vse pogajanje je bilo zaman. V nedeljo na shodu se je skušalo policijskemu svetniku gosp. Wratschko tu dopovedati, da delavci pod rdečo zastavo ne bodo zidali barikad, niti ne naskočili „Mestnega Doma“. Gospod Wratschko je res odšel k deželnemu predsedstvu, a povrnivši se, je povedal, da ni ničesar opravil. Gospod Schwarz pozna naredbo, ki imenuje rdečo zastavo simbol revolucije, akti in paragrafi pa obsegajo birokratu vso modrost življenja. Pri deželni vladi so sicer čitali, da so v Pragi pri velikanski demonstraciji ob otvoritvi deželnega odbora češkega nosili ne eno, temveč cel gozd rdečih zastav. Enako zastavo so nosili v Plznu in v mnogih drugih mestih na Češkem. To vedo. Ali — sedaj pride vprašanje policijske modrosti: Kdo ve, ali je policija te zastave dovolila ali ne? To se pravi: Ali je naravnost rekla: „smete jih nositi,“ ali pa je samo molčala, ko jih je videla. Človek, ki ni bil nikdar nameščen v avstrijskem uradu, da je to menda vseeno; saj je efekt enak. Toda policija ima lastno logiko. Praga je v Avstriji, Ljubljana je v Avstriji. Priprosti razum torej sodi, da mora biti v Ljubljani tudi prav, kar je prav v Pragi. Gospod Schwarz pravi: Ne. — Zakaj? Ker gospod Schwarz ne ve, ali je gospod Křikava z besedo ali molče dovolil, kar se mu je zdelo pametnejše kakor predpotopen paragraf. Ali pa je hotel gosp. Schwarz potihoma dati ljubljanskim delavcem pouk, češ, češki delavci so si pravico do rdeče zastave priborili? Ako gospod Schwarz tako misli, bi ga utegnili tudi ljubljansko delavstvo razumeti. Zdi se nam sicer, da bi bilo pametnejše, ako bi tudi v palači deželnega predsedništva včasih odprli okna, da pride nekoliko novega zraka v pisarne. V sedanjem času, ko je ljudstvo itak dosti razburjeno, pač ni modro, še vlivati olje v ogenj. Organizirano delavstvo izpričuje povesod, da zna samo sebe disciplinirati; ali malenkostne zapreke, ki jih more čutiti kot šikane, niso pripravne, da bi ga podpirale v tem stremljenju. Zato vendar upamo, da bodo tudi pri deželni vladi vsaj nekoliko modernizirali svoje nazore. Ako jim ni všeč, da vodijo zapupniki delavstva proletarsko gibanje, naj pa sami prevzamejo odgovornost za posledice, ki nastanejo, ako zaupniki odklonijo odgovornost.

Nezaupnica. Gospod dr. Tavčar je dobil nezaupnico. To ne bi bilo nič posebnega. Ako bi n. pr. socialni demokratje v Ljubljani sklenili kaj takega, bi vsakdo dejal: dr. Tavčar ni socialist, on zastopa liberalce in taka nezaupnica ne pomeni ničesar. Ali tukaj je stvar nekoliko drugačna. Nezaupnica je bila sklenjena v Idriji, na shodu, ki ga je sklicalo politično društvo „Jednakopravnost“, kakor znano, liberalno društvo. In sklenjena je bila soglasno, „Slov. Narod“ se danes zvija, da bi pripravil neprijetno reč ob veljavo. Pripoveduje namreč svojim čitateljem, da so sklenili

nezaupnico idrijski rdečkarji in črnuhi; o društvu „Jednakopravnost“ se niti ne zmeni. A to bi bilo vendar najbolj važno. Kajti samo dvoje je mogoče: Ali v Idriji sploh ni več liberalcev, ali pa so na shodu morali biti tudi liberalci. Saj nasprotniki vendar niso mogli sklicati shoda liberalnega društva! Da so bili na shodu, kjer se je imelo govoriti o volilni pravici, navzoči tudi naši sodrugi, že verjamemo; ravno tako je verjetno, da so se ga udeležili tudi klerikalci. Ali brez liberalcev vendar ni mogel biti! Če je torej shod soglasno sklenil resolucijo, so izrazili gospodu drju. Tavčarju tudi liberalci nezaupanje. Ali „Narod“ ima še en protest. Resolucija namreč pravi, da je nastopil dr. Tavčar proti splošni volilni pravici — in te slamice se prijema liberalno glasilo. Pravi: To ni res! Dr. Tavčar je že v deželnem zboru povedal, da je za splošno, samo ne za enako volilno pravico. „Narod“ pa je menda pozabil, kako je govoril dr. Tavčar — ne pred leti, temveč prav pred kratkim — v državnem zboru. Zahteval je vendar tako volilno pravico, da bode samo tisti lahko volil, „ki ima lastno politično pričanje“. On bi torej rad imel cenzus, ki ga najbrže niti sam ne bi znal definirati, ali vse-kakor cenzus — torej omejeno, ne pa splošno volilno pravico. In „Narod“ sam je pozneje tolmačil stvar tako, da naj bi bili od volilne pravice izključeni ljudje, ki ne znajo čitati in pisati. „Narod“ torej ne ve, kaj je splošna volilna pravica, ali pa ne ve, kaj piše. — Nezaupnica iz Idrije je pa že bolj simptomatična, kakor bi glasilo „Narodne tiskarne“ rado priznalo. Potrjuje namreč, da je nezadovoljnost z liberalno politiko tudi v liberalnih krogih že prav velika, čemur se pač ni čuditi. Seveda, nezaupnica iz Idrije je osamljena. Ljudje se morajo že močno razjeziti, preden pokažejo svojo jezo v taki obliki. Ali če bi ljubljanski liberalni voditelji razumeli znamenja, bi vedeli, da je zadnji čas za kesanje in popravek. Toda malo je upanja, da bi izpregledali.

Kadar je „Narod“ v zadregi, so njegove laži trikrat debelejšje kakor po navadi. Da je Tavčarjev nerodni nastop proti splošni in enaki volilni pravici liberalcem sila neprijeten, to razume vsakdo; saj so sami pokazali, da nimajo mirne vesti, ko se je v državnem zboru glasovalo o nujnosti predlogov glede volilne pravice. Govoriti proti enakosti prava, pri glasovanju pa vzeti klobuček in se odstraniti, to je gotovo simptomatično. Kakor diplomatje stare šole, tako skuša pa tudi „Narod“ zatajiti svojo zadrego s tem, da bi odvrnil pozornost od smrtnih grobov liberalne stranke na napade drugih. Taka taktika v nobenem slučaju ni nič vredna; ako tudi dokažem, da je sosed morilec, še nisem s tem dokazal, da sam nisem tak. Tavčar je nastopil proti splošni in enaki volilni pravici — to ostane dejstvo, pa če bi bili tudi vsi socialisti, klerikalci, realisti i. t. d., prodali narod in domovino za trideset tolarjev. Posebno klavna je pa „Narodova“ igra, ako mora rabiti take „triumfe“, kakor jih je zadnji čas izbral. „Narod“ kokodajska o socialnodemokratično-klerikalni zvezi. Pred vsem omenjamo, da ne bi bili prav nič v strahu, ako bi taka zveza res ekzistirala. Ne da bi nam srce le količkaj hitreje utripalo, izjavljamo, da bi brez pomisleka sklenili tako in še marsikatero drugačno zvezo, ako bi razmere nanesele, da bi bila taka alianca potrebna za dosego splošne in enake volilne pravice. Ali tega ni treba. Radi pa bi vedeli, kako si „Narod“ domišlja, da bi mogli prepovedati klerikalcem ali komur si bode, udeležbo v boju za našo zahtevo in kako kolosalna bi morala biti naša neumnost, ako bi le pomišljali na tako „prepoved“. Najbolj čudno pa je, ako predstavlja liberalno glasilo zvezo s klerikalci — katere nota bene ni — kot greh. V raznih društvih sede liberalci poleg klerikalcev, v družbi sv. Cirila in Metoda opravljajo naravnost klerikalni posel; v državnem zboru so sedeli liberalni poslanci v onem klubu poleg klerikalnih; že večkrat smo imeli liberalno-klerikalne volilne kompromise. Samo, kadar nastopijo klerikalci notorično za nekaj koristnega in potrebnega, naj bi bil greh, če se jih ne podi s praga? Ako se udeleže krščansko-socialci socialno-demokratične demonstracije za volilno pravico, tedaj je jok in stok v Izraelu; kadar se pretepajo liberalci in klerikalci složno z nemškimi burši, tedaj je to patrijotično! Ne —

socialnodemokratično-klerikalne zveze ni; ali če bi bila, bi imel „Slov. Narod“ zadnji pravico, soditi in sojati.

Na nivó surovosti, ki je menda obligatorična v „Slovenskem Narodu“, se res ne bode spuščali. Ako misli vodstvo „Narodne tiskarne“, da koristi njenemu ugledu in njenim kupčijam najboljše ton in izrazoslovje tistega kalibra, ki je sedaj navaden v predalih njene glasila, je to pač njena in njenih akcijonarjev stvar, in če hočejo „Narodovi“ čitatelji še dolgo prebavljati tisto hrano, ki jim jo to fino glasilo servira, jim želimo dober žodec. Smejali pa se mora vsakdo, kadar hoče „Narod“ dajati lekcije o dostojnosti boja. Socialnim demokratom hoče pridigovati dostojnost tisti „Narod“, čegar glavni argumenti so že cela leta same psovke! Proti terorizmu socialnih demokratov hoče protestirati tisti „Narod“, ki si je ohranil neko stališče v slovenski žurnalistiki edino s teroriziranjem vsega, kar ni hotelo z asketičnim samozatajevanjem plesati cancar po „Narodovih“ melodijah! Na Slovenskem ni že skoro ničesar in nikogar več, kogar ni poskusil „Narod“ terorizirati. In če pride končno delavstvo, pa pove, da se ne bo dalo strahovati „Narodu“, tedaj zapiska najbolj teroristični list: „To je terorizem!“ Seveda, taka je bila vedno njegova svobodomiselnost. On mora imeti svobodo, da obsuje vse, da se norčuje iz vsega, da denuncira vsakogar, da žuga vsakomur, svoboda drugih pa naj bi bila taka, da leže pred njim na trebuhu. Ali gospodje se motijo temeljito. Psovke niso argumenti in njihovih groženj se ne boji nihče. In tudi nihče ne občuduje njegove za imuniteto drja. Tavčarja jezik kaže „korajže“. Resnična ni, duhovita pa tudi ne. Fraze á la mokra cunj, že davno niso več originalne in nimajo nobene dokazilne moči. Kdor čita torkovo notico, kar vidi, kako se njen avtor peni brezmočne jeze. In zato zavija, da bi vsaj navidezno opravičil svojo surovost. Ljudem, ki niso bili na nedeljskem shodu, lahko pripovedujejo marsikaj; da ne poroča o shodu, pa ni utemeljeno v „otrobih“, ki jih je baje socialnodemokratični odbornik vezal, temveč o dejstvu, da bi moral „Narod“ proti socialnodemokratičnim argumentom iskati druge argumente, katerih pa nima, in drugič v tem, da ne bi mogel lagati, ako bi povedal, kaj se je na shodu res govorilo. Tam je bilo sicer slišati ostrih besed, ali v „Narodovem“ žargonu se le ni govorilo. Nihče ni jemal liberalcem pravice, zagovarjati svoje stališče in svoje „nazore“, ali reklo se je „Narodu“, da delavstvo ne bo trpelo, da bi se frivolno, kakor mu je navada, rogal splošni in enaki volilni pravici, katero smatra delavsko ljudstvo za svetinjo. „Narod“ razbija in ravsaja; to dokazuje samo, da čuti svojo slabost. In to je umevno. Saj pač nihče ne ve, kako bi mogel vsaj z narodnega stališča zagovarjati Tavčarjevo ekskurzijo proti splošni in enaki volilni pravici. Zakaj pa ne poskusi tega? Zmerjati je ložje, a če je žurnalistični poklic res tako važen, težak in resen, kakor ga je slikal gosp. Malovrh, ko je agitiral za društvo časnikařev, tedaj naj bi vendar „Narodovi“ uredniki vpregli svojo duševno kapaciteto, da bi stvarno utemeljili „škodljivost“ splošne in enake volilne pravice. Odrezati se, da je socialistični nazor „naiven“, je kaj ceno sredstvo; ali liberalcem, ki so bili v svoji politiki tako naivni, da niso niti opazili, kako jim obrača starejša in mlajša generacija hrbet, se to kaj slabo podá. Skratka: Slepa surovost „Naroda“ ne imponira nikomur, najmanje pa delavcem, ki jim je vseeno, ali liberalni moniteur provocira ali pa terorizira; prav všeč pa je lahko vsem nasprotnikom liberalne stranke, kajti, ako je treba še česa, kar bi jo spravilo popolnoma na kant, je „Narodov“ fini stil najprimernejše sredstvo.

Shodi.

V Idriji bode v nedeljo, dne 22. t. m. ob 9. uri dopoldne pri „Črnem orlu“ ljudski shod za splošno in enako volilno pravico. Z ozirom na važnost dnevnega reda je gotovo, da bode udeležba velika.

V Spodnji Idriji je shod za splošno in enako volilno pravico v nedeljo, dne 22. t. m. ob tretji uri popoldan in sicer v gostilni Burnik. Vsi delavci in prijatelji politične enakopravnosti se vabljene, da se ga udeleže polnoštevilno.

V Ljubljani je koncem tega in začetkom prihodnjega tedna več shodov za splošno in enako volilno pravico; oglašamo jih na drugem mestu današnjega lista.

* * *

Velika manifestacija za splošno in enako volilno pravico je bila v Ljubljani v nedeljo, 15. t. m. Ako jo imenujemo veliko, vemo pač dobro, da se ne more primerjati z demonstracijami v Budimpešti, v Pragi, v Brnu, v Plznu i. t. d. Vendar je opravičeno, da se jo imenuje veliko z ozirom na ljubljanske razmere. Velika ostane, čeravno jo opazujejo izvestni gospodje s svojim mefistofeličnim smeškom, že a priori namenjeni, da jo omalovažijo kolikor le mogoče. „Slovenski Narod“ je izkušal že nekaj dni poprej diskreditirati stvar, pa si je izmišljal historije, ki so druga drugi nasprotovale. V eni sapi je naznanjal socialnodemokratično-klerikalno „zvezo“, o kateri se mu normalno niti sanjati ni moglo, in prorokoval je, da se bodo socialnodemokratični udeleženci stepli s klerikalnimi. Namen je bil prozoren; mislil si je: Tako se vendar nekaj ljudi, ki ne marajo tepeža, ustraši, da ostanejo doma. Izvršilo se je pa vendar vse v redu in srčne želje liberalne so odplavale po vodi z „zvezo“ vred.

Ob 1/2 10. uri dopoldan je bil v areni „Narodnega Doma“ ljudski shod. Prostor v areni je izmed največjih, kar jih je dobiti v Ljubljani. Lokal je bil poln ljudstva. Ostalo je pa še par sto ljudi na vrtu. Predsednikom je bil izvoljen sodrug Karl Kordelič, podpredsednikom pa sodrug Tokan. Poročal je sodrug E. Kristan. Njegov govor je bil temeljit, njegova kritika ostra, oblika pa je bila vseskozi dostojna. Govornik je omenil velkansk gibanje za splošno in enako volilno pravico, ki spravlja delavsko ljudstvo po celi državi na noge in ki kaže vsakemu, politično količkaj bistroglednemu človeku, da sedanji boj ne more končati brez zmage. Najzgovornejše znamenje za to je, izpremenjena situacija v državnem zboru, kjer se je prvič, odkar obstoji, pokazala večina za splošno in enako volilno pravico. Čudovit prizor je to Parlament, sestavljen na podlagi privilegij, izreka sam, da nima temelja v ljudstvu in da je krivično izvoljen! To je simptom, ki ga mora razumeti, kdor hoče, da se ga smatra sposobnim za politično delovanje. Povsod se vidi naraščajoče moči, okrepano voljo, čuti se bližajočo novo dobo. Ali med nami je našel veliki čas male ljudi. Trije liberalni poslanci ne razumejo, da bi bil v tem boju za svobodo slovenskemu narodu poklic, postaviti se v prvo vrsto in brez obzira političnega strankarstva nastopiti en masse za zahtevo, ki jo diktira slovenskemu narodu že skrb za lastni obstanek. Nemško-liberalni in italijanski buržoazijski poslanci in časopisi se upirajo z vsemi štirimi splošni in enaki volilni pravici, češ, tedaj bi izgubili polovico svojih mandatov; slovenski liberalci pa ne spoznajo iz tega plašnega priznanja, da je splošna in enaka volilna pravica kategoričen imperativ za Slovence! Oni vidijo samo pošast klerikalizma. Socialni demokratje so gotovo toliko protiklerikalni, kakor liberalci, ali to ne sme resni stranki zaslepiti oči. Ohranitev sedanjega volilnega reda je klerikalizmu le koristna. Opozicijski kruh je pogostoma manj grenak, kakor vladni. Brez odgovornosti je demagogija lahka in klerikalci se znajo posluževati svojega ugodnega položaja. Privilegiji ne bodo premagali klerikalizma; kadar pa bodo morali odgovarjati za svoje obljube, izpozna ljudstvo samo njih politiko in šele tedaj bode sodilo samostojno in iz prepričanja. Takozvana štajerska politika, katero karakterizira nejasnost političnih načel, je glavno plod sedanjega volilnega reda, ki sili volilce v nenaravno slogo iz samega strahu, ako bi drugače zmagal narodni nasprotnik. Volilna enakopravnost, ki bi izključila to nevarnost, bi šele omogočila, da bi se tudi v obmejnih teritorijih razvile politične stranke. Liberalci trobljo, da nasprotujejo enaki volilni pravici samo zato, ker hočejo omejiti klerikalizem, pa ne vidijo, da nosijo sami polena na klerikalno ognjišče. In v državnem zboru niso čutili, da blamirajo lastno stranko, ko pripovedujejo, da nimajo v ljudstvu nobene zaslombe in da bi morali izgubiti še svoje tri mandate, ako bi ljudstvo volilo. Ako je res tako žalostna z liberalizmom, tedaj pa sploh nima pravico za obstan-

nek. Neodkritosrčnost liberalne politike se pokazuje tudi v občinskem svetu. Leta in leta obljubujejo volilno reformo; pri zadnjih občinskih volitvah je gospod Turk v županovem imenu obljubil, da pride preosnova na dnevni red ene prvih sej; pozneje je župan gospod Hribar sam obljubil delavski deputaciji, da pride takoj po počitnicah na razpravo. A še sedaj ni. Tako prihaja delavstvo do prepričanja, da ne sme verjeti niti slovesnim obljubam. Govornik je potem kritiziral pisavo „Slov. Naroda“ o splošni volilni pravici ter je dejal, da se delavstvo ne bode dalo terorizirati. «Narod» terorizira vsakogar; teroristično je napadel «Naš List», drja. Tumo, Sokolaše i. t. d. Pri delavstvu mu ta taktika ne bode uspela. Ne bodemo se razburjali, ako s svojim finim taktom napada posameznike med nami, ali ako bode smešil zahtevo splošne in enake volilne pravice, ki je delavcem sveta, tedaj bode delavstvo našlo sredstva, o katerih se mu niti ne sanja, da se uspešno upro njegovemu terorizmu.

Pogosti mejklici so kazali že med govorom poročevalca, da je delavstvo odločno in resno pripravljeno, bojevati se za politično enakopravnost z vsemi sredstvi, ki bi jih bilo treba.

Gosp. Štefe je dejal, da je krščansko-socialna stranka brez zveze pripravljena z vso močjo nastopati za splošno in enako volilno pravico. V istem smislu je govoril tudi gosp. Jeraj.

Tiskarji so imeli ta dan važen shod, vsled česar se niso mogli udeležiti manifestacije. Poslali pa so po posebni deputaciji resolucijo, s katero izrekajo svojo popolno solidarnost v boju za splošno in enako volilno pravico.

Sodrug Kordelič je zaključil shod, potem so se udeleženci povrstali ter v sprevedu odkorakali po mestu. „Narodov“ šefredakter je „štel“ udeležence. Ima pač čudne oči. Omenjeno bodi le to, da je bil sprevod tako dolg, kakor Kongresni trg. Ko je na čelu spreveda korakajoči izvrševalni odbor zavil v Gosposke ulide, je bila zadnja vrsta pri nunski cerkvi. Roga se tudi temu, da je na neki tablici v besedi „privilegiji“ izostal zadnji «i». Naj bi bil pogledal razne napise pri liberalni Prešernovi slavnosti! Morda ne misli, da se bode kdo učil slovenščine pri «za počt-„Narodu“!».

Pred Mestnim Domom se je sprevod razšel. To je bila prva taka demonstracija v Ljubljani in zato so prireditelji z uspehom lahko zadovoljni. Prepričani smo pa, da narašče gibanje tudi pri nas še tako, da izgine smešek z ustnih tistih, ki še vedno mislijo, da je celi svet samo «en hec».

Iz stranke.

Hrvatska soc. dem. stranka ima letos o božiču, 24., 25. in 26. decembra svoj redni strankarski zbor. Glavni odbor predlaga za dnevni red: 1. Poročila glavnega odbora, delegatov in nadzorovalnega odbora. 2. Časopisje stranke in razvoj ljudske literature. 3. Splošna stavka. 4. Strokovna delavska organizacija. 5. Volitev glavnega odbora in nadzorovalcev. 6. Eventualnosti.

Društvene vesti.

Iz pekovske organizacije. Krajna skupina Ljubljana zveze pekovskih delavcev je imela radi odpotovanja nekaterih odbornikov dne 5. t. m. izvanredni občni zbor. Dnevni red je bil: 1. Poročilo blagajnika. 2. Dopolnilna volitev. 3. Raznoterosti. Sodrug Šepec je za odpotovanja blagajnika poročal, da je imela krajna skupina tekom zadnjih treh četrtletij 982 K 77 v. dohodkov, 569 K 28 vin. pa izdatkov. Ostanek 413 K 49 vin. se je poslal centrali, ki je plačala časopisje. — Predsednikom je bil izvoljen Ivan Ahčin, blagajnikom Ivan Šepec. — Sodrug Avbelj je priporočal resolucijo, ki zahteva, naj se razširi domaestni počitek tudi na deželo. Soglasno sprejeto. Nadalje je govoril o izkoriščanju vajencev, ki je najhujša rana za delavce. Skoro vsi mali mojstri rabijo same vajence, seveda izgovarjajo se na revščino. Radi preobilnega naraščanja ni v nobeni obrti toliko brezposelnih delavcev kakor v pekovski. Ravno pekovskih delavcev se največ pohabi in ponočno delo, ki ga je prištevati najtežavnejšim, je po-

sebno škodljivo za mladino. Trgovsko ministvo je izdalo leta 1900. strogo naredbo, da se ne sme sprejemati vajencev izpod 14. leta, a od 14. do 16. leta se jih ne sme rabiti več kakor po 4 ure za nočno delo. V Ljubljani ta naredba še sedaj nima veljave. Mnogo so tega krivi starejši delavci. Leta 1902. se je organizacija pritožila pri novem obrtnem nadzorniku, ki je obljubil, da poskrbi za red. Res je preiskal nekaj pekarij, a mojstri in starokopitni pomočniki so mu metali polena pred noge in in nikjer niso govorili resnico. Tu so rekli, da so vajenci polnoletni, tam pa, da delajo samo po 4 ure po noči. Tudi gosp. Šešek je posegel prav čudno vmes. Dejal je, da se vajenec s štiriurnim delom ponoči ne nauči dosti in pa da izdeluje večina ljubljanskih pekov samo po noči pecivo. Govornik ostro kritizira ravnanje starinskih pomočnikov, ki se v svoji kratkovidnosti izgovarjajo: „Kaj, vajenec bo ležal, jaz pa delal?“ Takega mišljenja ni moči dosti strogo obsoditi. Da bi pomočnik radi vajenceve prostosti več delal, kakor je dolžan, tega seveda ni treba; taki pomočniki naj zahtevajo od gospodarja, kar imajo zahtevati, ne pa od vajenca. Vsakdo naj opravi svojo dolžnost, za dva pa ni treba nikomur delati. Sedaj rabi mnogi malih mojstrov vajence za najtežja dela po noči, tudi za taka, ki bi jih smeli samo pomočniki opravljati; po dnevi pa jih imajo za vsakovrstna hlapčevska opravila. Kadar dosežejo delavci, da se bode smelo tako, kakor zakon določa, rabiti vajenca samo 4 ure po noči, bodo morali najeti več pomočnikov, število vajencev pa se bode zmanjšalo. Sedanji brezposelni delavci bodo tedaj dobili dela, naraščaja, ki potem ne najde posla, pa ne bode več toliko in s tem bode odpravljeno najhujše prokletstvo pekovskih delavcev. — Shod je sprejel resolucijo, s katero se zahteva od obrtnega nadzorništva, da naj postavnim potom omeji izkoriščenje vajencev. — Končno je sodrug Avbelj še kritiziral starejše pomočnike, ki so bili nekdanji dobri organizatorji, sedaj pa so postali tako brezbrizni, da večinoma niso niti udje organizacije.

Udom pekovskega društva po deželi se naznanja, da je vse denarne pošiljatve pošiljati na naslov: Ivan Šepec, Ljubljana, Rimska cesta 5. Potujoči sodrugi naj se oglašajo ravnatom za potovalno podporo.

Najnovejše vesti.

Zader, 19. oktobra. V deželnem zboru je podal poslanec Biankini včeraj predlog, naj se popolnoma prizna juridične študije na vseučilišču v Zagrebu tudi za Avstrijo.

Brno, 19. oktobra. Včerajšnja seja deželnega zbora je bila jako burna. Poslanec Novak je interpeliral namestnika radi nastopanja policije in vojaštva pri zadnjih nemirih in je zahteval, naj komandirajo pri takih priložnostih samo starejši častniki. Nujne predloge so podali Jellinek za varstvo nemških manjšin, dr. Šileny za podržavljenje brnske policije. Pri debati o teh predlogih so bili taki nemiri, da je bilo komaj mogoče nadaljevati sejo.

Peterburg, 18. oktobra. Snoči je tu pričela stavka političnega značaja, ker delavci niso dobili volilne pravice za gossudarstvennajo dumo. Cestna železnica je morala ustaviti promet. Ko je prikorakalo vojaštvo, so delavci streljali in metali kamenje. En častnik in dva kozaka sta bila ranjena. Razburjenost je velika. Mnogo shodov se peča s splošno stavko.

Berlin, 18. oktobra. „Lokal-Anzeiger“ ima iz Peterburga sledeče poročilo: Dne 16. t. m. je bil na vseučilišču značilen shod dijakov in delavcev, kjer je bilo slišati raznovrstne revolucionarne govore. Končno je govoril neznan agitator, ki je predlagal sledeče: Umor vseh ministrov, uničenje cesarske družine, proklamiranje demokratične republike. To resolucijo je pozdravil shod s klici in s prepevanjem marzeljeze.

Moskva, 18. oktobra. „Schlesische Ztg.“ naznanja, da je tudi v moskovskih predmestjih stavka splošna. Mnogo tovarn je zasedlo vojaštvo. Od 11. do 13. t. m. je dala policija okrog 20 mrličev in 100 ranjenih ponoči odpraviti iz mesta.

Dopisnica uredništva.

Trbovlje: Radi pomanjkanja prostora in prekratkega časa prihodnjič.

Razširjajte povsod svoje glasilo!
Čitajte „Rdeči prapor“!
Nabirajte naročnike!

Napredek glasila je napredek stranke.

„Naši zapiski“ Edina slovenska revija.

Uredništvo in upravnništvo v Ljubljani.

Naročnina: Za celo leto K 2·80, za pol leta
K 1·40, za četrt leta 70 vin.

Ravnokar je izšla

Prešernova številka.

Uredil dr. Ivan Prijatelj.

Ta številka obsega tri pole v ličnih platnicah, ima 3 slike in sledečo vsebino: Ivan Cankar: Še en simbol. — Oton Zupančič: Visavis. — Dr. Ivan Prijatelj: Prešernov spomenik v Ljubljani. — Josip Regali: Zajčev Prešeren kot spomenik. — Dr. Ivan Prijatelj: Drama Prešernovega duševnega življenja. (Predavanje v „Akademiji.“) — Etbil Kristan: Krst pri Savici. — Albin Prepeluh: Prešeren je ljudski pesnik. — Dr. L.: Aforizmi. — Dr. Ivan Prijatelj: Od uredništva.

Posamezna številka velja 50 vinarjev.

Žepni koledar za slovenske delavce

izide vsled nepričakovanih zaprek prihodnji mesec. Okrašen bode s **tremi slikami**. Vsebina bode jako bogata in poučna.

Cena: V usnje vezan 1 K, v platno vezan 80 vin., v polplatno vezan 72 vin.

Naročila se pošilja na naslov: **Ivan Mlinar, Ljubljana, Krakovski nasip 16**, ali pa na upravnništvo „**Naših zapiskov**“, Ljubljana.

V založbi „Naših zapiskov“ se še dobi:

II. letnik „Naših zapiskov“ po K 2·80.

III. „ „ „ (tekoči) po K 2·80.

8. številka III. letnika: **Nekaj kulturnih zavodov slovenskih**, po 24 vin.

10. in 11. številka III. letnika: **Prešernov spomenik**, obsežajoča 48 strani, z lepim ovitkom, za naročnike po 48 vin., sicer franko po 80 vin.

I. S. Machar: **Magdalena**, povest v verzih, poslovenil A. Dermota, po 2 K.

Abditus: **Občina in socializem**, 70 vin.

P. Mihalek: **Iz nižnj življenja**, 1 K.

Za agitacijo pripravne so brošurice:

Vun z volilno pravico (po 4 vin.)

Program socialne demokracije (po 4 vin.)

Zvišanje duhovskih plač (po 10 vin.)

Ako se jih naroči več, se dovoljuje rabat po dogovoru.

Vseučiliška predavanja po 10 vin. (brez pošt-nine).